

La unitat del gòtic català, fragmentada

L'art gòtic català, diu la Gran Enciclopèdia Catalana, és "el nom que hom ha donat a l'estil gòtic propi dels Països Catalans".

La torre del Micalet de la catedral de València és obra d'Andreu Julià, mestre d'obra de la catedral de Tortosa, i forma part del gòtic català, cosa que no posen en dubte ni els valencians secessionistes més repatanis. També en forma part la sala del Castel Nuovo de Nàpols, del mallorquí Guillem Sagrera.

Tot el gòtic de la Corona d'Aragó de parla catalana, que arrenca al segle XIII i s'allarga fins al XVI, es considera art català, inclòs el de l'expansió mediterrània.

Molt més ric i interessant que el nostre mimètic romànic, és homogeni, singular, autònom i diferent del francès, del qual parteix. És genuí i únic a Europa i així ha estat reconegut internacionalment.

Enciclopèdia Catalana, que finalment s'ha decidit a dedicar-li una col·lecció il·lustrada –aplegarà dotze volums de gran format– ha optat però per tractar preferentment el que s'ha fet a Catalunya estricta i separar-lo de manera clara de la resta. En comptes de *L'art gòtic català* ha triat editar *L'art gòtic a Catalunya*, obra que exclourà els estudis monogràfics dedicats als monuments i les obres que no es troben a la Catalunya estricta.

En el primer volum, acabat d'aparèixer, *Arquitectura I. Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos I*, els capítols que parlen de manera global del gòtic, els monuments i les obres de la Catalunya estricta dominen, i en alguns casos monopolitzen, els exemples esmentats, les il·lustracions, les fotografies i els mapes.

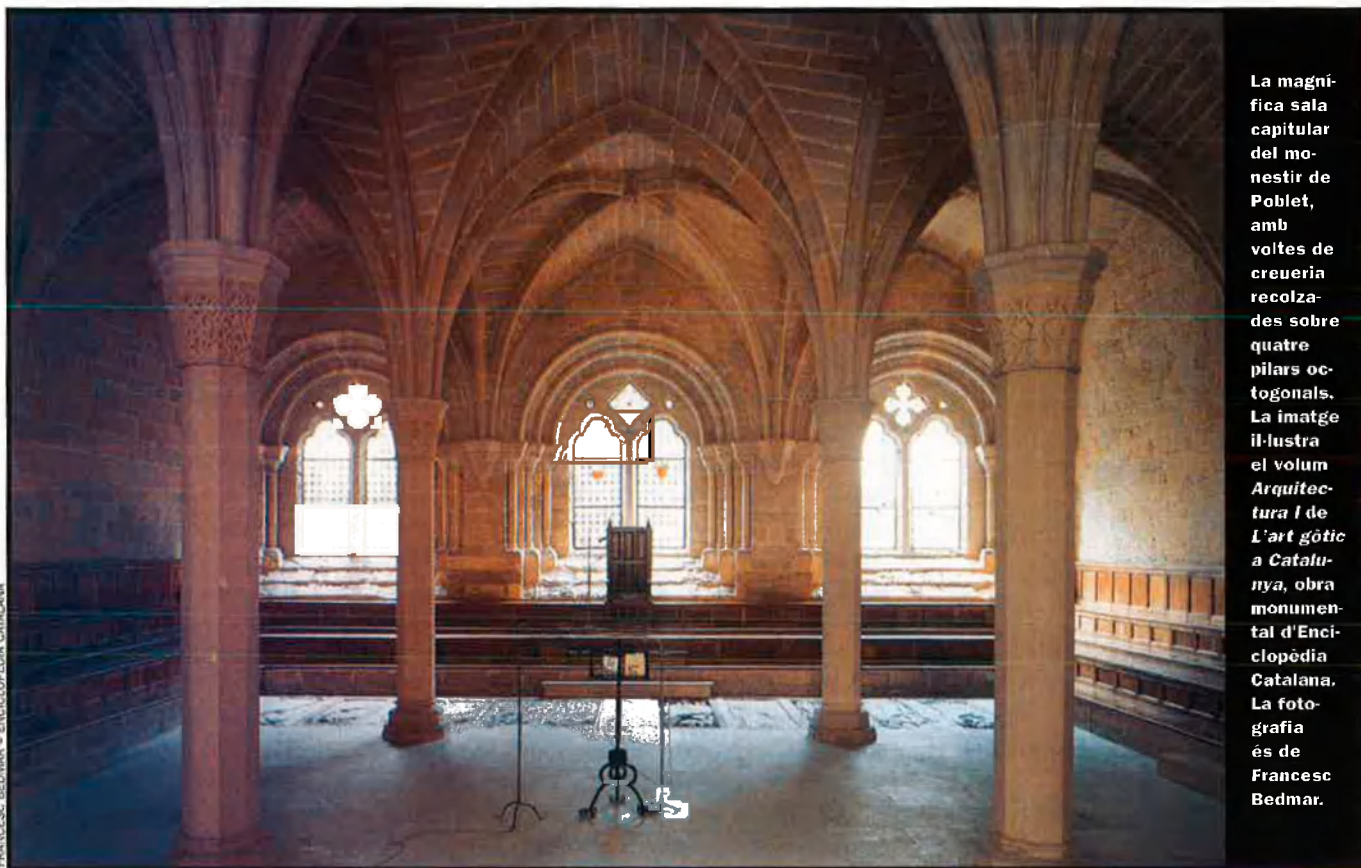
Si aquests dotze volums són ben acceptats, declara el seu director, l'historiador Antoni Pladevall, "el projecte *in mente* seria de fer dos volums de l'art gòtic a València, un tercer del de Mallorca i el Rosselló i un quart del de l'expansió mediterrània".

De totes maneres, serà inevitable, perquè no es pot trencar científicament la unitat conceptual, que determinats capítols recordin –ni que sigui de passada–, aquest art nascut de la unitat política de l'època. Per exemple, quan es parla de la configuració del model gòtic català, es diu que el progrés de l'arquitectura "va ser homogeni a tots els territoris de la Corona, al Rosselló, a València, a Mallorca i, més enllà, a altres territoris de la Mediterrània occidental, cosa que va donar un caràcter molt semblant a l'arquitectura en tots aquests indrets".

En el primer volum, que és alhora el primer dels dos dedicats a l'arquitectura religiosa, el concepte d'arquitectura gòtica catalana, llegim en la presentació, "té present tots els Països Catalans, i, si bé ens limitem a l'estudi monogràfic dels edificis situats dins de la Catalunya actual, fem al·lusions constants als territoris catalans". Per als responsables de l'obra, és "inqüestionable la unitat i la personalitat pròpia de l'arquitectura gòtica catalana dins el concepte més ampli de l'anomenat gòtic meridional, en contraposició al gòtic clàssic originari del nord de França. Però ja des de la "Introducció general" es veu que l'obra ja no té tan present València, Mallorca i el Rosselló, com la Catalunya estricta, que les al·lusions ja no són tan constants com les promeses.

El títol *L'art gòtic a Catalunya* quedarà, però, desbordat pel contingut de l'obra de manera clara en una ocasió,

L'art gòtic català, però subscrit bàsicament al que es troba a la Catalunya estricta, serà finalment protagonista d'una obra de gran format il·lustrada, destinada als especialistes i al públic en general. L'edita Enciclopèdia Catalana sota el títol 'L'art gòtic a Catalunya' i tindrà dotze volums. El primer, dedicat a l'arquitectura religiosa, ja és al carrer.

FRANCESC BEDMAR - ENCICLOPÈDIA CATALANA

La magnífica sala capitular del monestir de Poblet, amb voltes de creueria recolzades sobre quatre pilars octogonals. La imatge il·lustra el volum *Arquitectura I de L'art gòtic a Catalunya*, obra monumental d'Enciclopèdia Catalana. La fotografia és de Francesc Bedmar.

quan aparegui el volum dedicat als autors, de mestres d'obres a pintors. Aquí es veurà, si les biografies són completes, com els constructors i decoradors es desplacen d'un lloc a un altre per la Corona d'Aragó.

"Això de l'art gòtic a Catalunya –ens diu Rafael M. Bofill, exprofessor d'art a la UAB i especialista en el gòtic– em recorda quan, sota Franco, no podíem titular la nostra matèria 'Art català' i havíem d'anomenar-la 'Art a Catalunya'."

Deixant a part aquesta fragmentació editorial de l'art gòtic català, Rafael M. Bofill celebra que es faci justícia al gòtic, finalment. Bofill ha denunciat sempre el que ell anomenava "la menystinguda personalitat de l'arquitectura catalana gòtica", en benefici de la romànica. Ha denunciat, en els seus articles, llibres i conferències que "l'enlluernament sovint excessiu" pel romànic "no ha deixat veure la transcendència, molt superior, de la nostra arquitectura gòtica".

Amb l'edició de la monumental obra es podrà acabar, considera Bofill, amb el desconeixement i la incomprensió de la

innegable originalitat del nostre gòtic. Segons Bofill, l'arquitectura gòtica catalana es distingeix fonamentalment per l'obtenció màxima d'espai d'interior amb el mínim de continent. "Discrets en dimensions si els comparem amb els seus congèneres estrangers, els edificis civils i religiosos són, en canvi, d'una grandària aparent molt superior a la real", diu. La nau ogival més ampla de tot el gòtic religiós és la de la seu gironina, amb quasi 23 metres de llum, i quant al gòtic civil, el rècord mundial correspon a la gran sala del Castel Nuovo de Nàpols. L'edifici de tot el món gòtic on s'ha assolit al màxim d'espai útil amb el mínim de cost és l'església barcelonina de Santa Maria del Mar, rècord seguit immediatament per la seu de Mallorca.

Pel que fa als campanars catalans, es caracteritzen per estar desposseïts del caràcter autoritari propi de les torres gràcies a l'absoluta llibertat o irregularitat de col·locació.

Més característiques són l'audàcia en matèria de llums i la contenció decorativa enfront del predomini dels ele-

ments mecànics constructius. Tot això és fruit d'un racionalisme funcional i constructivista, producte de la comunió de l'època d'or de l'estat nació català amb la difusió d'un estil arquitectònic.

Hi ha historiadors estrangers que no més reconeixen, en l'arquitectura gòtica, tres escoles autònomes, amb personalitat pròpia: la francesa, l'anglesa i la catalana, però Bofill les redueix a dues, la primera i l'última, perquè les diferències entre el gòtic francès i l'anglès "no són ni de bon tros tan acusades com puguin ser-ho les de la forma catalana respecte de les altres dues".

"És un art molt més intel·ligent que el romànic", pensa Antoni Pladevall. Ho diu, a més, un historiador que ja està saturat de romànic: ha dirigit els 27 volums de la *Catalunya romànica* d'Enciclopèdia Catalana, obra que va superar amb escreix les previsions perquè, al país, el romànic provoca passions populars, a diferència del gòtic, que demana, per ser estimat, tenir una certa preparació cultural. "Representa –recorda Pladevall– el moment de

plenitud de Catalunya. Neix a França, aquí el copiem i el transformem, i el fem mediterrani, més obert, més clar, més esvelt i més espaiós per dins. En el romànic, les naus laterals solien fer de contrafort de la principal, i en el gòtic, les pressions es carreguen en arcs. L'art gòtic és un art racional i el romànic és un art sentimental."

Sentimental i paisatgístic, el romànic. Per tant, romàntic. "El marc -diu Pladevall- hi fa molt. Agrada perquè té paisatge al seu costat, sovint natural. El gòtic, en canvi, és urbà, és ciutadà."

Bofill hi coincideix: "La gent, avorrida de les ciutats brutes, inhòspites, busca en un estil com el del romànic, rural, 'ecològic', amb sentor de bosc, d'herba gemada i de Pirineu, aquella arcàdia que ja no és la dels clàssics romàntics sinó la dels romànics."

Les formes arquitectòniques gòtiques, pensa Bofill, han estat deixades bastant de banda i estudiades prou sovint des de l'error, el perjudici o posicions viciades. Per exemple, considera un error anomenar ogiva i arc ogival, l'arc puntegut, mentre que l'ogiva és només el nervi diagonal on recolza la volta, nervi que, a més, no sempre és acabat en punta. L'ogiva és un element arquitectònic constructiu, no una forma geomètrica.

En aquesta indiferència hi ha tingut molt a veure la por a l'arquitectura, pensa Bofill. *L'art gòtic a Catalunya* no té por a l'estudi arquitectònic del gòtic i es beneficiarà dels nombrosos estudis monogràfics fets als darrers anys.

L'art gòtic a Catalunya dedicarà tres volums a l'arquitectura, un a la civil i dos a la religiosa; tres a la pintura; dos a l'escultura, i tres a les arts aplicades. El darrer, contindrà l'índex, un diccionari d'autors i alguns capítols sobre arts aplicades secundàries, com la del llibre.

Fins ara, recorda Pladevall, no hi havia cap treball de conjunt sobre el nostre gòtic d'aquest abast. Això indica que els editors s'han mostrat escèptics sobre la seva sortida comercial. De totes maneres, cal dir-ho, els darrers anys han augmentat considerablement les monografies de gran format il·lustrades dedicades a edificis religiosos gòtics. I si bé no ha aparegut cap associació d'amics del gòtic similar a l'activa Amics de l'Art

GABRIEL SERRA - BISBAT DE TORTOSA / JAUME GUAL

Clau de volta de la catedral de Tortosa. Interior de l'antiga parròquia de Sant Pere d'Escorca, a Mallorca, una de les poques imatges mallorquines del volum *Arquitectura I*.

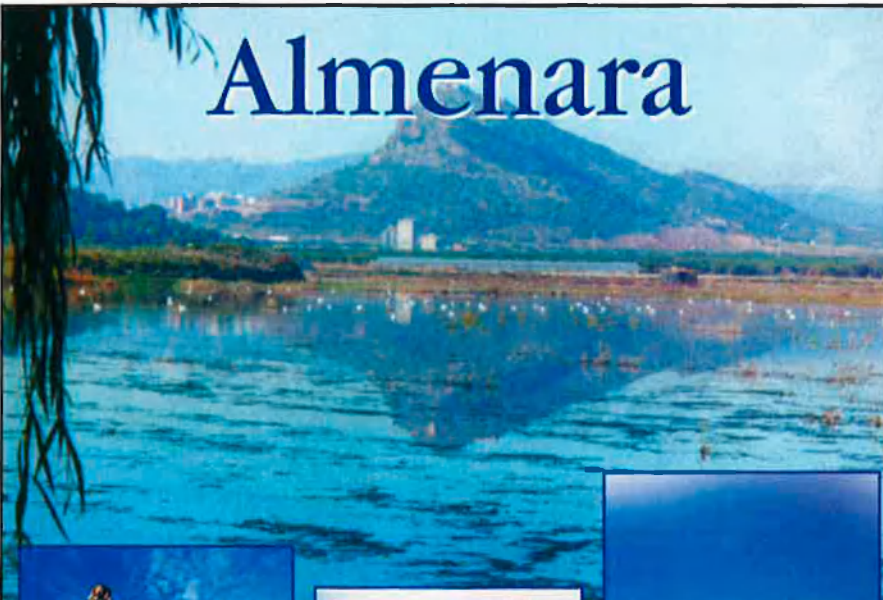

Romànic, aquesta ja ha començat a interressar-se pel gòtic, també. "La delegació de Manresa ja fa només gòtic", comenta Pladevall. "La persona que estudia a

fons el romànic acaba inevitablement estudiant i estimant el gòtic", afegeix.

Lluís Bonada

Almenara

Ajuntament d'Almenara
C/ Església, 10
Tel. 962 624 801

Fax 962 623 165
www.ajuntamentdalmenara.com
almenara@fvmp.es